

Розділ 1

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ
ГОСПОДАРСТВОМDOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2024.2\(64\).9-16](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2024.2(64).9-16)

УДК:330.3

Донець Д.М., Прийма Л.П.

ДИВЕРСИФІКОВАНИЙ ВПЛИВ СВІТОВОГО РИНКУ НАФТОПРОДУКТІВ НА
НАЦІОНАЛЬНУ ЕНЕРГОРЕСУРСНУ ПОЛІТИКУ ТА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

У статті досліджено диверсифікований вплив світового ринку нафтопродуктів на енергоресурсну політику України та відображення його на стані національної економіки держави. Систематизація досліджень змін світового ринку нафтопродуктів та його впливу на енергоресурсну політику України дозволили вказати на необхідність розгляду диверсифікаційних підходів у вирішенні питань пов'язаних із закупівлею, транспортуванням та споживанням енергоресурсів. Зроблено висновки, що диверсифікований підхід має проявлятися через: впровадження і використання альтернативних джерел відновлювальної енергії; використання основних процесів «зеленої» політики; розподіл транзитного постачання енергоресурсів, використовуючи найбільш ефективні і безпечні шляхи, налагодження ефективних міжнародних зв'язків з основними постачальниками енергоресурсів, які опираючись на зміни у світових реаліях, військових дій в нашій державі, призведуть до покращення як енергоресурсної політики країни так і вплинуть на її національну економіку.

Ключові слова: енергоресурсна політика, національна економіка, світовий ринок нафтопродуктів, диверсифікація, «зелена» політика.

Постановка проблеми. Національна економіка України за останні три роки зазнала суттєвих змін. Повільне зростання рівня валового національного продукту 2022-2023рр, який в порівнянні з 2021 роком є ще низьким, вказує на недостатність використання всього потенціалу країни. Зростання інфляції відбулося на коливанні курсу та стійкості гривні, власні надходження до бюджету не давали можливість покривати всі видатки, які в більшій мірі направлялись на фінансові операції щодо організації оборони України. Значна міграція населення спричинена військовими діями на території України відобразилась на рівні як економічного активного населення так і вплинула на ринок робочої сили. Експортно-імпорتنі операції також характеризуються значним скороченням. Так, до прикладу,

експорт товарів у 2021 році складав 68, 2 млрд. дол., а у 2022 році – 44,2 млрд.дол. Станом на 2023 рік експортні операції становили лише 36 млрд.дол, а імпорتنі операції – 63,5 млрд. дол. [1] Погіршення стану енергосистеми України значно відобразилося на зниженні ділової активності важливих секторів економіки країни: легкої та харчової промисловості, машинобудуванні та видобувних підприємств. Проблема забезпеченості енергоресурсами є ще на сьогодні достатньо великою, хоча співпраця з міжнародними організаціями і їх поставка здійснюється – цього не є достатнім, щоб говорити про покращення соціально-економічного розвитку нашої держави. Видобуток нафтопродуктів у світі скорочується, це відбивається на зростанні ціни на паливо, яке для нашої країни є не менш важливим та частоту і кількість поставок, можливості транспортування тощо.

Тому для врегулювання процесів трансформаційних зрушень в економіці України необхідно розглянути диверсифікований підхід до вирішення важливих проблемних питань, які опираючись на зміни у світових реаліях призведуть до покращення як енергоресурсної політики країни так і вплинуть на її національну економіку.

© **Донець Д.М.**, старший викладач кафедри маркетингу і логістики НУ «Львівська політехніка», тел.:+380962730999, e-mail:dmytro.m.donets@lpnu.ua

Прийма Л.П., асистент, провідний фахівець кафедри маркетингу і логістики інституту економіки і менеджменту НУ «Львівська політехніка» тел.:+380685807438, e-mail:lesja.p.pryjma@lpnu.ua

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-практичні дослідження диверсифікаційних підходів до управління економікою, дуже вдало представлені у роботах В. Г. Бурлака, Дж.Джейкобса, М. Д. Корінко, Е. Моретті, М. Портера, А. М. Поручника, А.О. Рожко, які намагались показати можливості у створенні тісного взаємозв'язку різних сфер та галузей економіки, інноваційних умов розвитку та життєвих орієнтирів трудового населення враховуючи геополітичні впливи [2-9]. Також, визначали диверсифікацію важливим економічним процесом, що направлений на оптимізацію структурних трансформаційних зрушень в економіці країни.

Однак, незважаючи на проведені та висвітлені дослідження науковців, проблематика стану світового ринку нафтопродуктів та його впливу на українську економіку та енергоресурсну політику досі потребує вивчення та аналізу.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження диверсифікованого впливу світового ринку нафтопродуктів на енергоресурсну політику України та відображення його на стані національної економіки держави.

Опис основного матеріалу дослідження. Досліджуючи тенденції розвитку світової економічної політики протягом декількох десятиліть, ринок нафти займає особливе положення в даному аспекті. Нафта як головний енергетично-стратегічний продукт є найбільш затребуваним товаром, який використовується майже у всіх сферах і галузях народного господарства та є необхідним для створення нормальних умов життєдіяльності населення. Виробничі процеси видобутку нафти, її

переробки, транспортування, встановлення відповідного рівня цін закупівлі та продажу кінцевим споживачам, визначають особливі умови диверсифікованого розподілу.

Кожна країна, що займається видобутком нафти, провадить свою політику розподілу, тим самим впливає на економіку та політично-міжособистісні відносини з країнами споживачами. За даними ОПЕК+ станом на початок 2024 року найбільш великими країнами-виробниками нафти є Сполучені Штати Америки (12,9 млн. барелів на добу), друге місце посідає – росія (10,1 млн.барелів на добу), Саудівська Аравія (9,7 млн. барелів на добу). П'ятірку лідерів замикають Канада та Ірак, з відповідними показниками видобутку 4,6 та 4,3 млн. барелів на добу.[10]

З огляду на ситуацію, яка склалась в світі, зокрема вторгнення країни агресора у 2022 році на територію України з військовими діями, а відповідно і впровадження низкою країн - санкцій проти неї, війна між Іраном та Ізраїлем (2024р) негативно відобразилась на світовому ринку нафтопродуктів. Перш за все, це торкнулось змін у видобутку, експортуванні та встановленні цін на нафту, значному зростанні попиту на цей продукт.

Зміни у експорті нафти протягом 2022-2023рр та цінового рівня представлені на рис. 1 та рис. 2.

Експортування сирової нафти зростало протягом аналізованого періоду тільки в ОАЕ, США та Бразилії, в інших країнах – спостерігається спад, особливо за 2023рік. Спадні процеси викликані керівництвом ОПЕК+ щодо зменшення видобутку нафти, задля врівноваження цінової політики на цей продукт на світовому ринку.

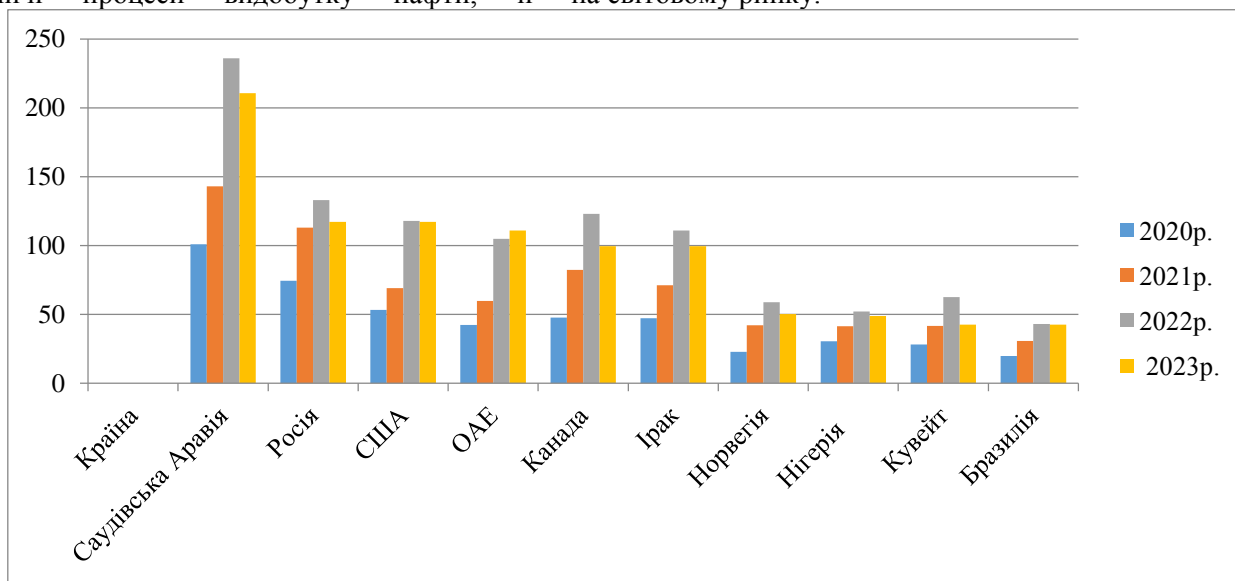
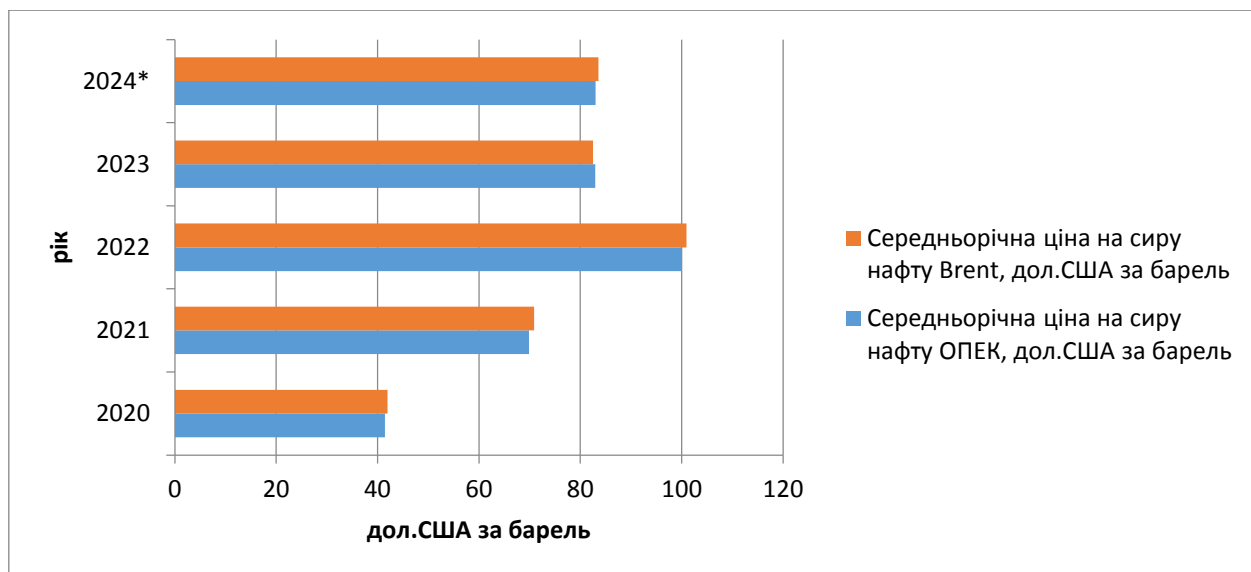

Рис.1. Експорт сирової нафти протягом 2020-2023рр., млрд.дол.США [11]

Натомість, як свідчить статистика за вказаний період, ціни на ринку на нафту зростали до 2022 року, особливо помітною є різниця між 2020р та

2022р. (зростання відбулось майже в 2 рази) (рис.2).

2024* за серпень місяць

Рис.2. Середньорічна динаміка цін на сиру нафту ОПЕК та Brent, протягом 2020-2023рр. млрд.дол.США [11]

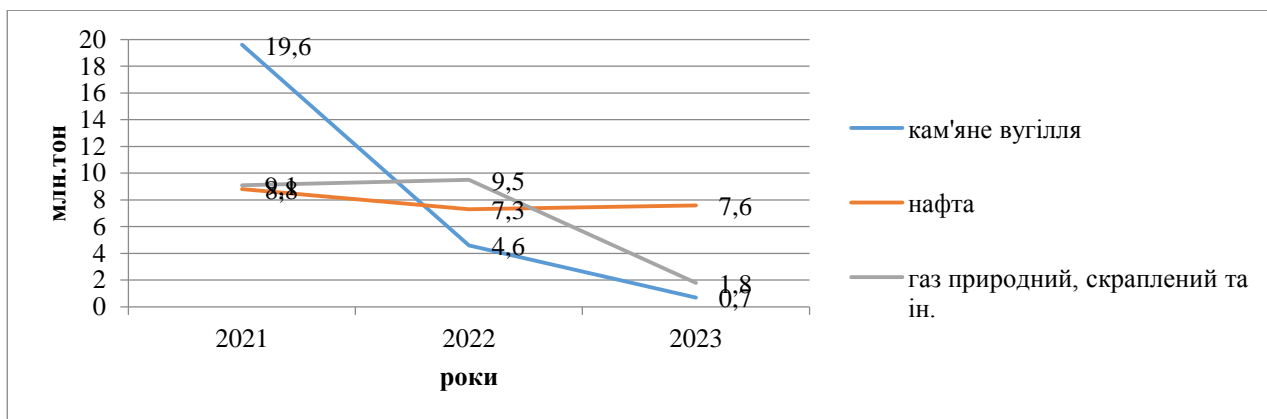
Так як у 2020 році весь світ потопав від пандемії коронавірусу, і наслідки його спричинили глобальні карантини, то саме в цей період світова економіка перебувала у складному періоді, який і вплинув на зниження споживання нафти, а і відповідно зниження рівня ціни. Саме в цей період країни-учасники ОПЕК прийняли рішення про скорочення видобування нафти, побоюючись у трудностах подальшого постачання продукту. Після «відступу» пандемії, видобуток нафти щомісячно збільшували на 400тис.бар.за добу. [12].

Але тенденція зростання прослідковується до початку 2023 року, саме в цей період відбувається падіння і експортних операцій нафти, та зниження рівня ціни. Причиною також стали глобальні геополітичні проблеми, зниження видобутку продукту, а також впровадження глобальних заходів задля утримання інфляційних коливань. Вагомим фактором також є і вторгнення росії на територію України та протистояння, що виникають між ХАМАС та країною Ізраїль.

Для України, зміни, що відбуваються на світовому ринку нафтопродуктів, також є важливими і від них залежить розвиток енергоресурсного ринку, який в свою чергу описує енергетичну безпеку нашої держави, та можливість для розбудови національної економіки. Сектор енергетичного забезпечення

формує комплекс підприємств, організацій та установ, що виробляють та здійснюють розподіл енергоресурсів, що необхідні для соціально-економічного розвитку. Частина таких підприємств спеціалізується на використанні сировини, які не відновлюється, а це і сама нафта та нафтопродукти, газ, пальне, вугільна продукція (викопне первинне паливо), а також відновлювальні ресурси енергія сонячна, гідроенергетика тощо.

Вироблення електроенергії являється основним рушієм формування попиту на природний газу та вугільну продукцію. Викопне паливо є життєво необхідним, і воно забезпечує нормальне функціонування інших промислових підприємств, що забезпечують країну товарами народного споживання. З початку вторгнення росії в Україну імпорту викопного палива суттєво зменшився. Як бачимо з рис.3. найбільше зниження прослідковується ввезенням природного газу, скрапленого газу та інших газів. Падіння відбулось в порівнянні з 2022 роком на 81 %. Щодо кам'яного вугілля, то зменшення склало майже на 85%, а нафтопродукти зросли на 4,1%. Основними імпортерами були такі країни як Польща, Словаччина, Угорщина (природний газ), Греція, Туреччина та Литва (нафта), а також імпорту кам'яного вугілля здійснювали Італія та Словаччина і Угорщина.

Рис.3. Динаміка імпорту викопного палива в Україну протягом 2021-2023рр, млн.тон [13]

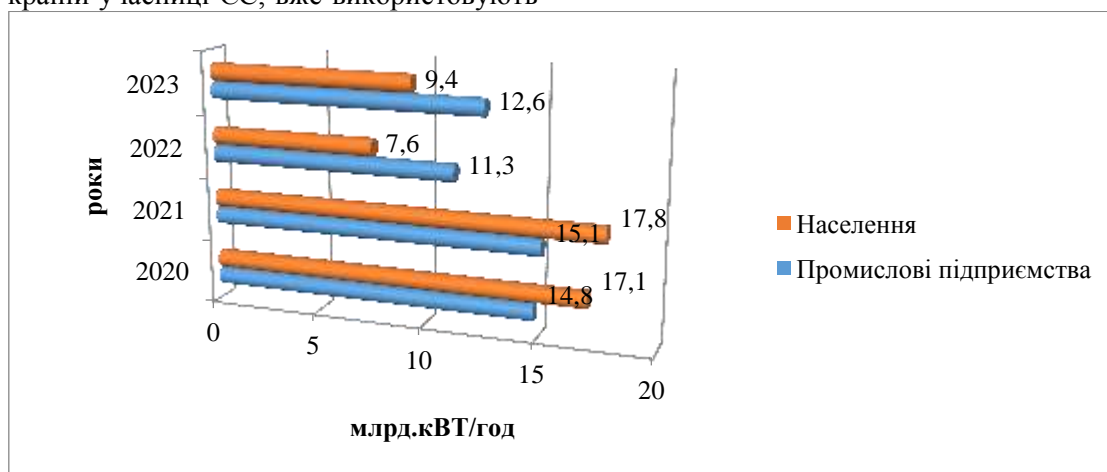
Прийняття рішень щодо інноваційних підходів виробництва відновлюваних джерел енергії, надали можливість визначити основні пріоритетні напрями налагодженню ефективної системи екологізації навколишнього середовища та формуванні ефективної співпраці з країнами ЄС.

З початком війни в Україні, економіка держави дуже постраждала, адже більшість енергетичних підприємств було зруйновано, станції по виробленню енергетики вщент розбиті. Попит на споживання енергоресурсів різко зріс. Підвищення попиту на енергоресурси, видобуток та використання нетрадиційних видів викопного палива суттєво вплинули на екологізацію виробництва, впровадження новітніх технологій та можливостей для змін у здійсненні міжнародної торгівлі.

Визначаючи диверсифіковані підходи до врегулювання енергетичної політики на Україні перш за все необхідно звернути увагу на можливість альтернативної заміни первинних ресурсів на використання відновлюваних енергоресурсів. Більшість країн світу, в тому числі і країни-учасниці ЄС, вже використовують

відновлювані ресурси у вигляді біологічного палива, гідро-, вітрова та сонячна електрична енергія, також для забезпечення нормальних умов життєдіяльності населення використовується традиційна біомаса.

Аналіз динаміки споживання енергоресурсів, зокрема електричної енергії споживачами України, протягом 2020-2023 рр, демонструє «стрибокподібні» зміни (рис.4). І це зрозуміло, так як в період з 2022 року, коли почалася війна, і внаслідок пошкодження об'єктів енергопостачання, подача електроенергії впала, і як бачимо споживачами використовувалась на 10, 2 млрд.кВт/год менше ніж у 2021 році, а промислові підприємства скоротили споживання на 3,8 млрд. кВт/год. Проблеми з відключенням світла – підірвали, ще більше економіку нашої держави, більшість виробничих підприємств не мали можливість працювати на повну потужність, а отже забезпечувати ринок необхідними товарами. Натомість, зважаючи на військові дії, ситуація з відновленням енергопостачання у 2023 році покращилась, і споживання поступово зростало. [14]

Рис. 4. Динаміка споживання електроенергії осінньо-зимовий період Україною за 2020-2023рр., млрд.кВт/год. [14]

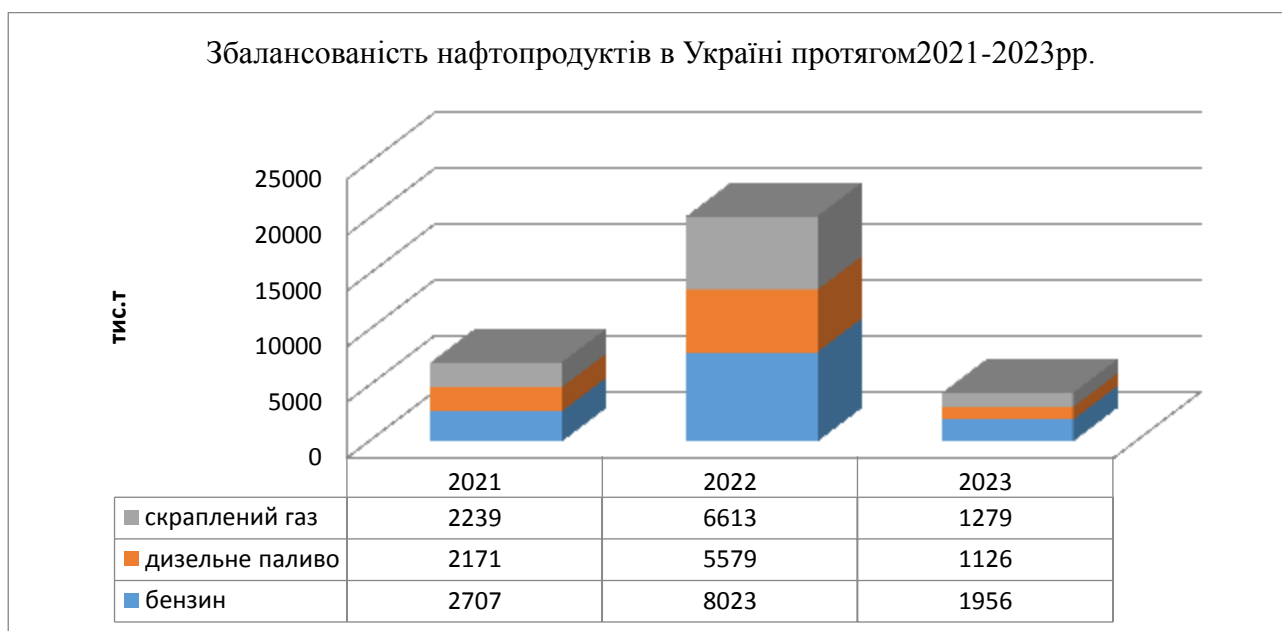
Не менш важливим для розбудови національної економіки є і транспортна галузь, яка напряму залежить від безперебійного постачання нафтопродуктів (бензину, дизпалива та гасу) та. На початку воєнних дій нестача цих продуктів «заблокувала» логістичні транзитні імпортно-експортні операції. [15]

Міжнародна логістична діяльність впливає на забезпечення ефективних поставок продукції і послуг в глобальному вимірі та впливає на економічний розвиток нашої держави. Процеси оптимізації та впровадження диверсифікованого підходу до організації перевезень сприяє мінімізації витрат, скороченню термінів постачання та відображається на якості обслуговуючих процесів. [16]

Загострення конфлікту з росією, вказувало на

неможливість здійснення регулярних поставок нафто- та енергоресурсів в Україну. Але натомість, прийняті зміни географічно-логістичного спрямування, щодо транзитно-імпортних поставок цих ресурсів, врівноважили ситуацію (рис.5).

Такий диверсифікований підхід, допоміг налагодити постачання необхідних ресурсів, хоч не обійшлося без ускладнень, адже для поставки використовувалось набагато менше видів транспорту. Особливого попиту набув автомобільний та залізничний транспорт. Витратність для нашої держави полягала у організуванні транспортного парку, кількість засобів транспортування збільшилась з 2021-2023рр на 4900 одиниць. [17]

Рис.5. Збалансованість нафтопродуктів в Україні протягом 2021-2023рр., тис.т. [17]

Важливим питанням сьогодення є екологічна безпека. Використання нафто ресурсів підприємствами, різні викиди та забруднення погіршують ситуацію в навколишньому середовищі. В даному аспекті диверсифікованим підходом до покращення екологічної безпеки та економічної політики буде врахування основних аспектів «зеленої» політики, яка направлена на використання альтернативних біоресурсів, відновлюваних ресурсів, що будуть спрямовані на забезпечення екологічної диверсифікації промислового і сільськогосподарського продукування, та допоможе організувати впровадження екологічного виробництва, яке зменшить ризики, а також забезпечить ошадливе відношення до довкілля.

Висновки та перспективи подальших

досліджень. Отже, розвиток світового ринку нафтопродуктів є одним з важливих пріоритетних важелів, який може вплинути на трансформаційні зрушення у національній економіці України. Нафтопродукт – ресурс, який має багатофункціональне призначення та проявляється у вигляді переробленої сировини та нафти. Саме ці продукти є «коштовностями», що забезпечують енергетичне безпечне функціонування держав та впливають на ділову активність основних виробничих комплексів, які в свою чергу покращують соціально-економічний розвиток. Проведена діагностика світового ринку нафтопродуктів та економічного розвитку України в період 2021-2023рр вказали на необхідність впровадження диверсифікаційного підходу до вироблення і

споживання енергоресурсів через: впровадження і використання альтернативних джерел відновлювальної енергії; забезпеченості енергетично-екологічної безпеки використовуючи «зелену» політику; здійснення диверсифікованого розподілу транзитного постачання енергоресурсів, використовуючи

найбільш ефективні і безпечні шляхи, налагодження ефективних міжнародних зв'язків з основними постачальниками енергоресурсів, які опираючись на зміни у світових реаліях, військових дій в нашій державі, призведуть до покращення як енергоресурсної політики країни так і вплинуть на її національну економіку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Самойлюк М., Левченко Є. ВВП зростає порівняно з 2022, але до довоєнних рівнів ще далеко. URL:<https://ces.org.ua/ukrainian-economy-in-2023-tracker-overview/#:~:text=%D0%A3%202023%20%D1%80%D0%BE%D1%86%D1%96%20%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%92%D0%92%D0%9F,%D0%B0%D0%BB%D0%B5%20%D1%80%D0%B5%D1%88%D1%82%D1%83%20%D1%82%D1%80%D0%B8%20%D0%BA%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B8%20%E2%80%94%20%D0%B7%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2>. (дата звернення 07.10.2024р)
2. Бурлака В. Г. Стратегічні напрями реформування світового паливно-енергетичного комплексу та його регіональні особливості / В. Г. Бурлака // Стратегічні пріоритети. 2012. № 3. С. 173–180.
3. Jacobs J. Cities and the wealth of nations / J. Jacobs. New York: Random House, 1984. 257 p.
4. Корінько М.Д. Диверсифікація як економічний процес / М.Д. Корінько // Актуальні проблеми економіки. 2007. № 4. С. 48-53.
5. Корінько М.Д. Диверсифікація: теоретичне та методологічні основи: монографія[Текст] /М.Д.Корінько. Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2007. 447с..
6. Moretti Enrico. The new geography of jobs / Enrico Moretti. – Boston: Houghton Mifflin Harcourt, 2012. 294 p.
7. Porter M. E. The Competitive Advantage of Nations / M. E. Porter // Harvard Business Review. 1990. Vol. 68, № 2. P. 73–93.
8. Поручник А. М. Енергетична безпека та диверсифікація енергоресурсів / А. М. Поручник, К. О. Кулаковський // Економіка та держава. 2017. № 8. С. 18-21. URL:http://www.economy.in.ua/pdf/8_2017/7.pdf
9. Рожко А.О. Економічне співробітництво України та ФРН у сфері відновлюваних та нетрадиційних джерел енергії: Монографія. Тернопіль: 2011. 311 с.
10. Віта Свірневська. США видобувають найбільше нафти у світі: чи реально скинути американців з п'єдесталу URL: https://financy.24tv.ua/ssha-vidobuvayut-naybilshe-nafti-sviti-realno-skinuti-amerikantsiv_n2512729 (дата звернення 12.03.2024р)
11. ОПЕКС. Crude oil exports. URL: https://www.opec.org/opec_web/en/ (дата звернення: 04.06.2024р.)
12. Віта Свірневська Як змінилась ціна еталонного бренду нафти за 10 років. URL:https://financy.24tv.ua/tsini-naftu-po-rokah-yak-zminilasya-tsina-nafti-brent-za-10-rokiv_n2635608 (дата звернення: 09.09.2024р.)
13. Як повномасштабна війна змінила український енергосектор: дані аналітиків. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3845245-ak-povnomasstabna-vijna-zminila-ukrainskij-energosektor-dani-analitikiv.html#:~:text=%D0%97%20%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D1%83%20%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0%20%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%82%D0%BD%D0%BE,%D1%81%D1%83%D0%BC%D1%83%20172%2C7%20%D0%BC%D0%BB%D0%BD%20%D0%B4%D0%BE%D0%BB>. (дата звернення: 27.03.2024р.)
14. Споживання електроенергії в минулий осінньо-зимовий період зросло на 16% URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/spozhyvannia-elektroenerhii-v-mynulyi-osinno-zymovyi-period-zroslo-na-16#:~:text=%D0%A1%D0%BF%D0%BE%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B3%D1%96%D1%97%20%D0%B2%20%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D1%83%D0%BB%D0%B8%D0%B9%20%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8C%>

- D0%BE%2D%D0%B7%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%BE%D0%B4%20%D0%B7%D1%80%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%BE%20%D0%BD%D0%B0%2016%25,-
10%20%D0%BA%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%8F%202024&text=%D0%97%D0%B0%20%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B4%202023%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83%20E2%80%93%20%D0%BB%D1%8E%D1%82%D0%B8%D0%B9,%D0%B4%D0%BE%2022%20%D0%BC%D0%BB%D1%80%D0%B4%20%D0%BA%D0%92%D1%82%C2%B7%D0%B3%D0%BE%D0%B4. (дата звернення: 10 квітня 2024)
15. Пріоритети розвитку реального сектора в умовах війни та повоєнного відновлення економіки України : аналіт. доп. / [О. В. Собкевич, А. В. Шевченко, В. М. Русан та ін.] ; за загальн. ред. Я. А. Жаліла Київ : НІСД, 2024. 104 с. Режим доступу: <https://doi.org/10.53679/NISSanalytrep.2024.03>
16. Шамборовський, Г. (2024). Міжнародні логістичні операції в Україні в умовах війни з рф. *Економіка та суспільство*, (61). Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-161>
17. Куюн С., Маренков І. Паливний ринок: що і чому змінилося. URL:https://enkorr.ua/uk/publications/palivniy_rinok_shcho_chomu_zmnilosya/258332. (дата звернення: 07.03. 2024р.)

REFERENCES

1. Samoiliuk M., Levchenko Ye. VVP zrostav porivniano z 2022, ale do dovoienykh rivniv shche daleko [GDP grew compared to 2022, but is still far from pre-war levels]. URL: <https://ces.org.ua/ukrainian-economy-in-2023-tracker-overview/#:~:text=%D0%A3%202023%20%D1%80%D0%BE%D1%86%D1%96%20%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%92%D0%92%D0%9F,%D0%B0%D0%BB%D0%B5%20%D1%80%D0%B5%D1%88%D1%82%D1%83%20%D1%82%D1%80%D0%B8%20%D0%BA%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B8%20%E2%80%94%20%D0%B7%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2.> [in Ukrainian]
2. Burlaka V. H. (2012). Stratehichni napriamy reformuvannia svitovoho palyvno-enerhetychnoho kompleksu ta yoho rehionalni osoblyvosti. [Strategic directions of reforming the global fuel and energy complex and its regional peculiarities] *Stratehichni priorytety*. № 3. S. 173–180. [in Ukrainian]
3. Jacobs J. (1984). *Cities and the wealth of nations* / J. Jacobs. New York: Random House. [in USA].
4. Korinko M.D. (2007). Dyversyfikatsiia yak ekonomichnyi protses. [Diversification as an economic process] *Aktualni problemy ekonomiky*. № 4. 48-53. [in Ukrainian]
5. Korinko M.D. (2007). *Dyversyfikatsiia: teoretychne ta metodolohichni osnovy: monohrafiia* [Diversification: theoretical and methodological foundations: a monograph] Kyiv: NNTs «Instytut ahrarynoi ekonomiky», 447. [in Ukrainian]
6. Moretti Enrico. (2012). *The new geography of jobs* / Enrico Moretti. Boston: Houghton Mifflin Harcourt. [in USA]
7. Porter M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations* / M. E. Porter // *Harvard Business Review*. Vol. 68, № 2. [in England]
8. Poruchnyk A. M. (2017). Enerhetychna bezpeka ta dyversyfikatsiia enerhoresursiv. [Energy security and diversification of energy resources] *Ekonomika ta derzhava*. № 8. 18-21. URL:http://www.economy.in.ua/pdf/8_2017/7.pdf [in Ukrainian]
9. Rozhko A.O. (2011). *Ekonomichne spivrobotnytstvo Ukrainy ta FRN u sferi vidnovliuvanykh ta netradytsiinykh dzherel enerhii*: [Economic cooperation between Ukraine and Germany in the field of renewable and non-traditional energy sources] *Monohrafiia*. Ternopil. 311. [in Ukrainian]
10. Vita Svirnevskaya. SShA vydobuvaiut naibilshe nafty u sviti: chy realno skynuty amerykantsiv z piedestalu. [The United States produces the most oil in the world: is it realistic to knock the Americans off the pedestal?] URL: https://financy.24tv.ua/ssha-vidobuvayut-naybilshe-nafti-sviti-realno-skinuti-amerikantsiv_n2512729 (data zvernennia 12.03. 2024r)
11. OPEC. Crude oil exports. URL: https://www.opec.org/opec_web/en/ (data zvernennia: 04.06.2024r.) [in USA]
12. Vita Svirnevskaya. *Yak zminylas tsina etalonnoho brendu nafty za 10 rokiv*. [How the price of the

- reference brand of oil has changed over 10 years]. URL:https://financy.24tv.ua/tsini-naftu-po-rokah-yak-zminilasya-tsina-nafti-brent-za-10-rokiv_n2635608 (data zvernennia: 09.09.2024r.) [in Ukrainian]
13. Iak povnomashtabna viina zminyla ukrainskyi enerhosektor: dani analitikiv [How a full-scale war has changed the Ukrainian energy sector: analysts' data]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3845245-ak-povnomashtabna-vijna-zminila-ukrainskij-enerhosektor-dani-analitikiv.html#:~:text=%D0%97%20%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D1%83%20%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0%20%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%82%D0%BD%D0%BE,%D1%81%D1%83%D0%BC%D1%83%20172%2C7%20%D0%BC%D0%BB%D0%BD%20%D0%B4%D0%BE%D0%BB.> (data zvernennia: 27.03.2024r.) [in Ukrainian]
14. Spozhyvannia elektroenerhii v mynulyi osinno-zymovyi period zroslo na 16% [Electricity consumption increased by 16% in the last autumn-winter period]. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/spozhyvannia-elektroenerhii-v-mynulyi-osinno-zymovyi-period-zroslo-na-16#:~:text=%D0%A1%D0%BF%D0%BE%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B3%D1%96%D1%97%20%D0%B2%20%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D1%83%D0%BB%D0%B8%D0%B9%20%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8C%D0%BE%2D%D0%B7%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%BE%D0%B4%20%D0%B7%D1%80%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%BE%20%D0%BD%D0%B0%2016%25,-10%20%D0%BA%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%8F%202024&text=%D0%97%D0%B0%20%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B4%202023%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83%20E2%80%93%20%D0%BB%D1%8E%D1%82%D0%B8%D0%B9,%D0%B4%D0%BE%2022%20%D0%BC%D0%BB%D1%80%D0%B4%20%D0%BA%D0%92%D1%82%C2%B7%D0%B3%D0%BE%D0%B4.> (data zvernennia: 10 kvitnia 2024) [in Ukrainian]
15. Priorityety rozvytku realnoho sektora v umovakh viiny ta povoiennoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy : analit. dop. [Priorities for the development of the real sector in the context of war and post-war economic recovery in Ukraine]. Kyiv : NISD, 2024. 104 s. Rezhym dostupu: <https://doi.org/10.53679/NISSanalytrep.2024.03> [in Ukrainian]
16. Shamborovskyi, H. (2024). Mizhnarodni lohistychni operatsii v Ukraini v umovakh viiny z rf. [International logistics operations in Ukraine during the war with russia]. Ekonomika ta suspilstvo, (61). Rezhym dostupu: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-161> [in Ukrainian]
17. Kuiun S., Marenkov I. Palyvnyi rynek: shcho i chomu zminylosia . [Fuel market: what has changed and why]. URL:https://enkorr.ua/uk/publications/palivniy_rinok_shcho_chomu_zmnilosya/258332. (data zvernennia: 07.03. 2024r.) [in Ukrainian]

Отримано 03.09.24